

Cezayir Rejimini Yeniden Yapılandırmak: Cezayir'deki Otoriter Rejimin İstikrarı ve Dayanaklılığı

M. Tahir Kılavuz

Özet: Otoriter Cezayir rejimi, 1990'larda bir demokratikleşme girişiminin yanı sıra iç savaşla karşı karşıya kaldı fakat o zamandan bu yana ayakları üzerinde durmayı başararak istikrarını korudu. Arap Devrimleri sırasında dahi rejim, protestoları boşa çıkarmanın ve buna bağlı olarak da ayakta kalmanın yollarını buldu. Cezayir yönetimi, 1990'lardaki kargaşanın ardından nasıl böylesine istikrarlı ve dayanıklı bir otoriter rejim hâline geldi? Rejim, muhalefeti kontrol altına almak ve ihtiyaçlara karşılık vermek amacıyla 1990'larda politik özgürleşme ve çok partili bir sistem gibi yeni mekanizmaları devreye soktu. Rejim bu tip zorluklarla karşı karşıya kaldığında politik özgürleşmeyi bir strateji olarak kullanıyor ve politik sistemi değiştirmeyip sadece toplumu yatıştıran reformlar yapıyordu. Aynı şekilde rejim, çok partili sistemi de kendi yararına olacak şekilde kullanmak konusunda mahir. Toplumsal ve siyasal muhalefete görece daha serbest ancak sınırlı bir kamusal alan tanıyıp söz konusu grupların aktivitelerini kurumsal bir alana kanallı ederken, serbest ve adil seçimlere müsaade etmiyor, parti sistemini kontrol ediyor ve muhalefetin ortaya konan sınırların ötesine geçmesine izin vermiyor. Cezayir rejimi bu yeni uygulamalar sayesinde biçim değiştirirken siyasal alan üzerinde sıkı bir kontrol uygulayan, daha istikrarlı ve dayanıklı bir otoriter rejim hâline geldi.

Orta Doğu'nun protestolar ve rejim değişiklikleriyle çalkalanmasından 20 yılı aşkın bir süre önce, Cezayir büyük ölçekli siyasal dönüşümler konusunda kendi sınavını vererek bu durumu deneyimledi. 1990'lardaki başarısız bir demokratikleşme girişimi, bir darbe ve neredeyse 10 yıl süren bir iç savaşın ardından Cezayir rejimi kendi gücünü yeniden sağladı ve bugün bölgedeki en dayanıklı otoriter rejimlerden biri olarak kendi içerisinde istikrarı koruyabildi. Arap Devrimleri komşu ülkelerde diktatörlerin düşüşüne sebep olurken Cezayir rejimi ayakta kalmayı başardı ve orta vadede benzer zorluklarla karşı karşıya kalması beklenmiyor. Cezayir rejimini bugün bu kadar dirençli kılan nedir? 20 yıl önce rejim bir kırılma yaşayıp demokratikleşme yolunu açarken nasıl kendini oldukça dayanıklı bir şekilde yeniden inşa edebildi? Cezayir rejiminin neredeyse kalıcı bir şekilde ayakta kalmasını sağlayan başlıca faktörler nelerdir? Mevcut rejim ile mücadele etme olasılığı olan muhalefetin rolü ve beklentileri nelerdir? Bu yazı, Cezayir'deki otoriter rejimin 1990'larda gerçekleşen yeniden yapılanmasına odaklanarak bu soruların izini sürecek.

Cezayir Rejiminin Tarihsel Gelişimi

Cezayir Devleti, Fransa'dan 1962 yılında bağımsızlığını kazanmasının ardından Front de Libération Nationale (Ulusal Kurtuluş Cephesi – FLN) Hükümeti etrafında kuruldu ki bu da ordunun cumhuriyetin gardiyanları olarak nüfuz ettiği bir tek parti rejiminin altında geçecek neredeyse 30 yılın habercisiydi. Rejim içerisinde baş gösteren çatlaklar, siyasal ve ekonomik krizler ile Ekim 1988'deki yaygın

protestoların bir kombinasyonu sayesinde hükümet bir dizi siyasi reformu uygulamak durumunda kaldı. Esasında bu reformlar, o dönem için beklentilerin üzerindeydi ve bir demokratikleşme sürecine doğru giden yolu açtı.

Arap Devrimleri komşu ülkelerde diktatörlerin düşüşüne sebep olurken Cezayir rejimi ayakta kalmayı başardı ve orta vadede benzer zorluklarla karşı karşıya kalması beklenmiyor

1989'daki anayasal değişiklik sayesinde muhalif partiler, sivil toplum örgütleri ve özel gazeteler 1960'tan bu yana ilk kez yasal bir hüviyete kavuştu. İki yıl boyunca Cezayir, seçimlerde birbiriyle yarışan onlarca siyasi partinin yer aldığı adil ve özgür bir siyasal alana sahipti. Ancak İslami Selamet Cephesi'nin (Front Islamique du Salut - FIS) 1990'daki yerel seçimlerde ve 1991'deki parlamento seçimlerinde aldığı zaferlerin ardından ordu, Ocak 1992'de bir darbe yaparak devlet başkanını istifaya zorladı ve seçimleri iptal ederek FIS'i siyasi arenadan men etti. Bu darbe, Cezayir'deki demokratikleşme sürecine son verip tam tersi istikamette bir otoriter yönetimi palazladı ve en sonunda da ordu ve çeşitli İslami gruplar arasında patlak verecek uzun bir iç savaşa sebep oldu.

1990'lardaki Kara 10 Yıl boyunca 150,000 ile 200,000 arasında insanın öldürüldüğü tahmin edilirken 20,000 insan gözaltında kaybettirildi ve çok daha fazlası da yerinden edildi. İç Savaş, 1999'da yapılan ve savaşçıların birçoğu için af ilân eden bir antlaşma ile sona erdi ve bunu takiben, antlaşmanın mimarı olan Abdülaziz Buteflika ülkenin yeni yönetiminin liderliğine seçildi [1]. Buteflika, ülkeye istikrar getireceği beklenen bir kurtarıcı olarak görülüyordu. Ancak ilk iki döneminden sonra Buteflika'nın popülaritesi durmaksızın düşüşe geçti. 2008'de devlet başkanlığı süresi için konulan limitleri

kaldıran anayasa değişikliği sayesinde Buteflika, şu an devlet başkanı olarak dördüncü dönemini geçiriyor.

Dramatik bir şekilde geçen 1990'lar boyunca, başarısız demokratikleşme girişiminden Buteflika'nın devlet başkanı olarak seçilmesine kadar, Cezayir otoriter rejimi kendisini adeta yeniden kurdu. Doğrudan askerlerin varlık gösterdiği bir tek parti rejiminin, muhalefetin tamamen yasaklanmasının ve herhangi bir fikir yahut örgütlenme özgürlüğünün olmamasının yerine yeni rejim, görünürde sivil siyasetin yürütüldüğü ancak gücünü yeniden pekiştirmiş olan ordu ve istihbarat yapıları tarafından desteklenen ve bazı fırsatlar ile özgürlükler sunan birçok partili sistem etrafında kendini yeniden yapılandırdı. Ancak Buteflika yönetimindeki bu sivil görünümlü rejim demokratik bir niteliğe sahip olmayıp otoriter rejimin bir başka biçimini arz etmekteydi. Ancak 1990 öncesi rejimin aksine devlet başkanı ve başbakan askerin içerisinden gelmemektedir ki bu da hükümetin sivil imajını güçlendirmektedir. Dahası ordu, gündelik siyasi meselelere doğrudan dahil olmamaktadır. Ancak siyasi özgürlükler hâlâ sınırlıdır, seçimler serbest ve adil değildir ve ordu hâlâ politikadaki esas karar alıcı olarak görülmektedir ki birçok uzman, Buteflika'dan sonra ordunun belirlediği bir adayın devlet başkanlığı koltuğuna oturacağına inanmaktadır. 1990'larda uygulamaya konan bu yeniden yapılanma ve yeni ayakta kalma mekanizmaları sayesinde; Buteflika'nın kötüye giden sağlık durumuna ve iktidarının muhtemelen sona erecek olmasına, rejimin içerisindeki farklı gruplar arasında devamlı olarak süren güç mücadelesine [2], ekonomik krizlere ve değişmekte olan yerel ve uluslararası güç dinamiklerine rağmen Cezayir rejimi hâlâ gücünü korumaktadır.

Cezayir Rejiminin Ayakta Kalmak için Kullandığı Araçlar

Cezayir gibi otoriter rejimlere sahip olan

Mevcut Cezayir rejiminin ortaya koyduğu liberalleşme reformları rejimin ayakta kalması için eşsiz bir stratejidir. Bu anlamda her ne kadar akademik literatür, siyasal alanda liberalleşmenin demokratikleşmeye doğru bir ilk adım olduğunu öne sürse de Cezayir, bölgedeki diğer birçok örnekte olduğu gibi liberalleşmenin otoriter yönetimin ayakta kalması için bir stratejiye dönüşebileceğini gösterdi

devletler, ülkedeki elitlerden ve halktan gelen baskılar karşısında ayakta kalmak için farklı araçlar kullanırlar. Baskıların boyutları ve mahiyetlerine göre karşılaşılan zorluklar değişmekle birlikte rejimin kullandığı araçlar da değişmektedir. Bazen birkaç aracı kullanmak ayakta kalmaya yeterken, fazlaca aracı el altında bulundurmamak farklı zorluklara karşı daha güçlü bir koruma sağlar. Cezayir'in bazı diğer otoriter rejimlerin aksine, bu şekilde farklı araçları elinin altında bulundurduğu söylenebilir. 1990'lardan önce Cezayir rejimi, fazla esneklik arz etmeyen bir tek parti sisteminden oluşuyordu. O dönemin zorluklarının üstesinden gelmek için rejim; petrol gelirlerini, bağımsızlık mücadelesinden elde edilen meşruiyeti ve güçlü çıplak kuvvet mekanizmalarını kullanıyordu. Cezayir rejimi, 1990'lardaki yeniden yapılanma sürecinde karşılaştığı zorluklara karşı bir nebze olsun kendisine esneklik kazandıracağını düşündüğü stratejiler yoluyla siyasal alanda liberalleşmeyi beraberinde getiren reformları ve çok partili bir sistemi uygulamaya soktu.

Mevcut Cezayir rejiminin ortaya koyduğu liberalleşme reformları rejimin ayakta kalması için eşsiz bir stratejidir. Bu anlamda her ne kadar akademik literatür, siyasal alanda liberalleşmenin demokratikleşmeye doğru bir ilk adım olduğunu öne sürse de Cezayir, bölgedeki diğer birçok örnekte olduğu gibi liberalleşmenin otoriter yönetimin ayakta kalması için bir stratejiye dönüşebileceğini gösterdi. Önceki rejim, iktidarda olduğu süre zarfında reformları büyük ölçüde bir strateji olarak kullanmamıştı. Oysa 1989'daki anayasal

değişimle ortaya çıkan ilk kayda değer reform inisiyatifi sayesinde beklenmedik derecede bir siyasal dönüşümün yolu açılmıştı.

O dönemden bu yana rejim, reformları mevcut siyasi sistemin temellerini de sarsmadan muhalefetin taleplerine basit manada bir karşılık vermek için kullanıyor. Son 20 yılı aşkın bir süredir periyodik olarak anayasada bazı iyileştirmeler ve hatta bazı köklü değişiklikler yapılıyor. Tüm bu reformlar arasında en dikkat çeken, 2011'deki protestolardan sonra yapılan reformlardı. Devlet Başkanı Buteflika, protesto hareketlerinin karşılığında kitleleri tamamen bastırmak yerine siyasal alanda liberalleşmeyi, şeffaflığı ve hukukun üstünlüğünü kurumsallaştırmayı da içeren geniş çaplı reformlar vaat etmişti. Bu vaat daha sonra 2016'nın başındaki geniş ölçekli anayasal iyileştirmeye doğru giden yolda yeni bir kapı açtı ki bu değişiklikler aslında vaat edilen değişimleri karşılamıyordu. Her ne kadar bu reformlar daha açık bir siyasal sistem inşa etmek konusunda yetersiz olsa da siyasi reformları çıkarına uygun düşecek biçimde kullanma stratejisi, rejimin belli limitler içerisinde halkın taleplerine karşılık vermesi ve potansiyel bir değişimin önünü kesmesi için yeterli oldu [3].

Öteyandan, çokpartili bir sistemin uygulamaya konması rejime tabir-i caizse nefes aldırarak bir esneklik ve dolayısıyla manevra alanı sağladı. 1989'daki anayasal değişiklikler, nihayetinde siyasal partilerin kısa bir sürede hızla gelişmesine yol açacak şekilde muhalif partilerin kurulmasını mümkün hale getirdi. 1990'ların başındaki demokratikleşme girişiminin başarısız olmasına rağmen rejim, muhalif partileri muhafaza etmeyi, seçimleri kurumsallaştırmayı ve 1989 öncesi günlere dönmek yerine muhalefete kendisini ifade etmeye yarayacak belli özgürlükler tanımayı tercih etti. Bugün Cezayir'in, siyasi arenada çeşitli ideolojik eğilimlerin temsil edildiği, enerjik bir siyasal parti sistemi var. Mevcut parlamento çeşitli eğilimlerde merkezileri,

milliyetçileri, İslamcıları, Berberileri ve sol tandanslı partilere ev sahipliği yapıyor. Partiler seçimlerde yarışıyor, seçim ittifakları kuruyorlar ve bazıları hükümette dahi yer alıyor. Ayrıca Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki diğer otoriter rejimlere kıyasla daha yüksek seviyede bir ifade özgürlüğüne de sahipler. Diğer birçok otoriter sistemin aksine, devlet başkanını ya da orduyu belli bir boyuta kadar açıkça eleştirmek mümkün ki muhalefet de rejime duyduğu öfkeyi bu şekilde dışa vurmadan sakınmıyor.

Parti sistemi iyi bir şekilde kurulmuş olsa da partilerin güçlü bir örgütlenmeleri yok ve böylesine dağınık bir manzarada muhalefet partilerinin etkileri de pekâlâ sınırlı kalıyor. Çok partili sisteme geçildiğinden bu yana rejim, hemen her parti içerisinde yaşanabilecek çatlakları bir fırsat telakki edip müşkül durumdaki partileri daha da etkisiz kılarak kendisi için daha az zorluk çıkaracak bir duruma sürüklemeyi başarılı bir şekilde takip etti

Eğer böyle enerjik bir siyasal parti sistemi ve görece daha yüksek ifade özgürlüğü varsa, bu neden gerçek bir etki yaratmıyor ve rejim değişikliğine yol açmıyor? Cezayir rejimi, çok partili sistemin sınırlarını çizmek suretiyle muhalefetin gücünü azaltarak ve muhalefetin bir kısmını rejime entegre ederek 1990'lardaki tek parti rejiminden çok partili bir otoriter rejime başarılı bir geçiş yaptı. Toparlayacak olursak rejimin hâlâ ayakta kalmasına zemin hazırlayan bu çok partili otoriterliğe başarıyla geçişin 5 önemli özelliği olduğundan söz edebiliriz:

Birincisi, Cezayir'deki siyasal parti sistemi güçlüdür ve genel ideolojik çizgiler net bir şekilde temsil edilir ancak partiler oldukça dağınıktır. Cezayir'deki siyasal partiler rejim partileri, İslamcı partiler ve sol partiler olarak kategorize edilebilir [4]. Cezayir'de çok partili sistem hayata geçirildiğinde 3 İslamcı parti kuruldu ve onlardan bir tanesi olan FIS, 1992'deki askeri darbeden sonra

yasaklandı. Diğer iki İslamcı parti olan the Mouvement de la Société pour la Paix (Movement of Society for Peace – MSP veya Hamas) ve the Mouvement de la Renaissance Islamique (Islamic Renaissance Movement – MRI veya Ennahda), bugün hâlâ faaliyetlerini sürdürmektedirler [5]. Ancak bu hareketlerin her biri, bugün siyaset sahnesinde toplam 6 İslamcı partiden biri olduğu için daha küçük parçalara bölünmüş durumdadır [6]. Kabyle (bir Berberi topluluğu) kökenli Cezayirli ise temelde 2 parti temsil ediyor: Front des Forces Socialistes (Socialist Forces Front – FFS) ve Rassemblement pour la Culture et la Démocratie (Rally for Culture and Democracy – RCD). İki parti de benzer bir seçmen tabanını temsil etmelerine rağmen ideolojik ve politik konumlanmaları hususunda belli farklılıklara sahipler. İslamcı olmayan ve Kabyle kökenli olmayan seçmenlerin dışında ise siyaset alanında daha büyük roller üstlenen birçok küçük ölçekli parti mevcut fakat bu partiler de liderlerinin çevresinde dönüyor. Parti sistemi iyi bir şekilde kurulmuş olsa da partilerin güçlü bir örgütlenmeleri yok ve böylesine dağınık bir manzarada muhalefet partilerinin etkileri de pekâlâ sınırlı kalıyor. Çok partili sisteme geçildiğinden bu yana rejim, hemen her parti içerisinde yaşanabilecek çatlakları bir fırsat telakki edip müşkül durumdaki partileri daha da etkisiz kılarak kendisi için daha az zorluk çıkaracak bir duruma sürüklemeyi başarılı bir şekilde takip etti.

İkincisi, 1990'ların ortalarında rejim içerisindeki statüko yanlısı gruplar ikinci bir rejim lehtarı parti olan the Rassemblement National Démocratique'i (National Rally for Democracy – RND) kurdu. RND'nin ikinci bir rejim lehtarı olarak siyasal parti şeklinde ortaya çıkması Cezayir rejimine büyük bir esneklik sağladı. Mevcut yarı başkanlık sisteminin altında, siyasal muhalefetin ve kitlelerin öfkesinin doğrudan hedefi, devlet başkanlığı ya da ordu olmayıp hükümet olmaktadır. Muhalefet yahut kitleler nezdindeki gerilimin artması durumunda

rejim, iki rejim yanlısı parti olarak FLN ve RND arasında bir rotasyon yapma ve bu gerilimden doğrudan etkilenmeme imkânına sahiptir. Nitekim 1990'lardan bu yana hükümet başkanlığı da periyodik olarak bu iki parti arasında el değiştirmektedir.

Muhalefet yahut kitleler nezdindeki gerilimin artması durumunda rejim, iki rejim yanlısı parti olarak FLN ve RND arasında bir rotasyon yapma ve bu gerilimden doğrudan etkilenmeme imkânına sahiptir. Nitekim 1990'lardan bu yana hükümet başkanlığı da periyodik olarak bu iki parti arasında el değiştirmektedir

Üçüncüsü, her ne kadar siyasal partiler siyasi sistemin içerisinde faaliyet gösterip seçimlere katılsalar da partilerin aktivitelerine konmuş belli sınırlamalar mevcut. Örneğin yasaklı bir parti olan FIS'in mirasının üzerine bir parti kurmak yasaktır ve FIS'in liderleri de siyasetten men edilmişlerdir. Bu yüzden, FIS çizgisindeki herhangi bir parti aktivitesine veya FIS'e üye politikacıların siyasete girmesine müsaade edilmemektedir. Aynı şekilde, birçok radikal cihatçı grubun en öne çıkan gruplar olarak yer aldığı iç savaş tecrübesi sebebiyle, şiddeti siyasi bir araç olarak kullanmak konusunda da ciddi bir isteksizlik mevcuttur. Bu gruplar FIS'in doğrudan devamı sayılabilecek gruplar olmasalar da FIS liderleri iç savaş sırasında bu grupların silahlı eylemlerini doğrudan kınamadığı için rejimin sürekli olarak FIS'i bu gruplarla eşdeğer tutma çabası söz konusudur. Bu sebeple de İslamcı partiler devamlı olarak kendilerini şiddetten ve FIS'in mirası söyleminden ayrı tutmaya gayret göstermektedirler. Diğer yandan bu gayretin beklenmedik bir şekilde oldukça olumlu bir etkisi de olmuştur. Zira mevcut İslamcı partiler çok daha ılımlı bir konuma gelmişlerdir. Mevcut İslamcı partiler, FIS'in 1990'ların başında yaptığı aksine rejime kuvvetli eleştiriler yöneltmekten kaçınmaktadırlar. Ancak İslamcı partilerin devamlı bir şekilde kendilerini FIS'in mirasından ve rejime karşı

şiddetli eleştirilerinden uzak tutma çabaları, onları son derece yüzeysel ve zayıf kılmaktadır. Bunun yanında, son 20 yıldır bazı İslamcıların hükümette yer almış olması, bu grupların rejim tarafından uysallaştırıldığına dair kuvvetli eleştirileri tartışmaya açmaktadır.

Dördüncüsü, her ne kadar Cezayir rejimi düzenli olarak seçimlerin yapılmasına müsaade etse de Cezayir'in siyasal sisteminde şaibelerin var olduğu da bilinen bir gerçektir [7]. The Electoral Integrity Project (seçimlerin adil bir şekilde yapılıp yapılmadığını denetleyen bir sivil toplum inisiyatifi), en son devlet başkanlığı seçimlerinin gerçekleştiği 2014 yılında Cezayir'i 127 ülke arasında 103. sırada gösterdi [8]. Zira Mayıs 2017'deki seçimlerin öncesinde muhalefet partilerinin çoğunun, seçimlerin ciddi bir değişim getirebileceğine dair beklentileri düşüktü. Dahası, seçimlerin düzenlenmesi Cezayir gibi otoriter rejimler için oldukça işe yaramaktadır çünkü rejimin kontrol sağlamasına, gözlem yapmasına ve muhalefeti idare edip yatıştırmasına da yardımcı olmaktadır [9].

Her ne kadar Cezayir rejimi düzenli olarak seçimlerin yapılmasına müsaade etse de Cezayir'in siyasal sisteminde şaibelerin var olduğu da bilinen bir gerçektir. The Electoral Integrity Project (seçimlerin adil bir şekilde yapılıp yapılmadığını denetleyen bir sivil toplum inisiyatifi), en son devlet başkanlığı seçimlerinin gerçekleştiği 2014 yılında Cezayir'i 127 ülke arasında 103. sırada gösterdi. Zira Mayıs 2017'deki seçimlerin öncesinde muhalefet partilerinin çoğunun, seçimlerin ciddi bir değişim getirebileceğine dair beklentileri düşüktü

Son olarak Cezayir rejiminin müsaade ettiği ifade özgürlüğünün sınırı olduğunu da söylememiz mümkün. Siyasal partilerin, sivil toplumun veya sıradan vatandaşların rejimi ya da hükümeti eleştirmesi mümkündür. Ancak bir protesto hareketi ya da açıktan rejim karşıtı bir hareketin doğması gibi bir durum varsa bu bir "risk" olarak telakki edilir ve rejim

bunu engellemek için elinden geleni yapar. Bir başka deyişle, rejim için eleştiri özgürlüğü, sözlerin eyleme dönüştüğü noktada sona ermektedir. Nitekim bu durum, 2012 yılında Tunus ve Mısır'daki protestoları takiben Cezayir'de başlayan protesto hareketlerine cevaben toplanma özgürlüğüne getirilen kısıtlamalarda da görülmüştü [10].

Muhalefetin Rejime Karşı Ortaya Koyduğu Çabalar

Mevcut kısıtlamaların en başında, muhalefet partilerinin rejimle mücadele etme ve siyasi durumu değiştirme konusunda yetersiz kalmaları gelmektedir. Siyasal partilerin çoğu, rejime ciddi bir tehdit teşkil etmeksizin mevcut siyasi atmosferi kabullenmişlerdir ki bu da sonuç olarak seçmenlerin, siyasal partilere duyduğu antipatiyi arttırmaktadır. Son birkaç yıldır rejimle mücadele etmeyi hedefleyen tek bir olumlu girişim görüldü ki o Mazafran Girişimi idi. Girişim; adını, girişim için toplantıların yapıldığı otelin adından almaktadır.

2011'den itibaren belli başlı siyasi partiler Cezayir'de değişen siyasi atmosferden istifade etmek istediler ve muhalefet etme pratiklerini arttırdılar. O dönem içerisinde bazı partiler bir dizi görüşme gerçekleştirdiler ve bu görüşmelerin sonucunda, İslamcı ve solcu partilerin yanı sıra öne çıkan bazı bağımsız muhalif figürlerin katılımıyla, National Coordination for Liberties and Democratic Transition (CNLTD) ve Commission of Consultation and Monitoring of the Opposition (ICSO) kuruldu. Her ne kadar bu girişim mevcut duruma bir nebze olsun umut tohumları ekmişse de ve söz konusu partiler daha sonraları ikinci bir Mazafran Konferansı için toplanmışsa da taraflar arasındaki anlaşmazlıklar ve Cezayir'deki rejim sorunsalına yönelik bir çözüm eksikliği sebebiyle kısa sürede bu aktivizmin etkisiz bir girişim olduğunun farkına varıldı. Bu girişimde yer alan birçok grup ve politikacıya göre, partiler esaslı bir rejim değişikliği için

kendi aralarında bir konsensüs ve taban açısından da bir kamuoyu oluşturmak yerine kendi siyasi çıkarlarını gözettiler ve lüks otellerin toplantı odalarına bu süreci hapsedip zaten halihazırda kendilerinden uzaklaşmış olan seçmen tabanı ile herhangi yeni bir bağ da kuramadılar. Rejim ise, ciddi bir tehdit teşkil etmediği için bu girişimi baltalamakla vakit harcamadı bile. Söz konusu girişim bugün hâlâ etkisini koruyor ve devam ediyor olsa da bazı öne çıkan figürler bu platformdan ayrılmış durumda [11]. Bilhassa Mayıs 2017 genel seçimleri, demokratik girişim içerisindeki problemleri daha da görünür kıldı. Bazı partiler seçimlere katılma kararı alırken bazıları seçimleri boykot etti ve girişim içerisindeki liderler birbirlerine ağır ithamlarda bulundular. Nitekim, bu tip stratejik meselelere dair anlaşmazlıklar muhalefetin, rejime ciddi bir tehdit teşkil edebilmesi için kat etmesi gereken daha çok yolu olduğunu bir kez daha gösterdi.

Mayıs 2017 genel seçimleri, demokratik girişim içerisindeki problemleri daha da görünür kıldı. Bazı partiler seçimlere katılma kararı alırken bazıları seçimleri boykot etti ve girişim içerisindeki liderler birbirlerine ağır ithamlarda bulundular. Nitekim, bu tip stratejik meselelere dair anlaşmazlıklar muhalefetin, rejime ciddi bir tehdit teşkil edebilmesi için kat etmesi gereken daha çok yolu olduğunu bir kez daha gösterdi

Ancak bu başarısız girişim gelecek için faydalı da olabilir. Her ne kadar girişim birtakım yanlış ön kabullerden, anlaşmazlıklardan ve isteksizliklerden ötürü başarısız olsa da bu durum Cezayir muhalefetine bir ders verebilir. Eğer bir gün yeni bir muhalefet koalisyonu kurulur ve Mazafran Girişimi'nin hatalarından ders çıkarılıp temel ilkeler ile karşılıklı güven esas alınırsa, o zaman Cezayir muhalefeti kendini gelecekteki olası yapısal ve kurumsal değişikliklere hazırlayabilir.

Sonuç

Cezayir rejimi, sistem içerisinde uygulanan yeni mekanizmalar sayesinde bugün, 20 yıl önce olduğundan daha dayanıklı durumdadır. Rejim, liberalleşme yönündeki reformlar ve çok partili bir sistemin sağladığı esneklik gibi araçlar sayesinde daha güçlü bir şekilde ayakta durmayı başarıyor. Her ne kadar siyasi parti ve sivil toplum örgütlerinin sistem içerisinde rejime karşı mücadele etmek için geçmişte olduğundan daha fazla imkanı olsa da rejim sistemin sınırlarını çok iyi çizmiş ve muhalefeti hep zayıf kılmıştır. Rejime karşı aralıklı olarak da olsa bazı gayretler ortaya konsa da muhalefet mevcut sistemin bir parçası olması sebebiyle rejime ciddi bir tehdit teşkil etmiyor. Bu yüzden ki düşmekte olan petrol fiyatlarına, ekonomik zorluklara, rejim içerisindeki çatlaklara ve Devlet Başkanı Buteflika'nın kötüye giden sağlık durumuna rağmen Cezayir rejimi herhangi bir şekilde bir çöküşün eşiğine bir türlü gelmiyor.

Eğer herhangi bir şey rejimi zayıflatacaksa, içerisindeki farklı grupların Cezayir'in gelecekteki doğrultusu konusunda farklı pozisyonlar almasıyla bu muhtemelen yine rejimin kendisi olacaktır. Ancak geçmişin aksine, Cezayir rejiminin içerisindeki gruplar ideolojik farklılıklardan ötürü bölünmüş değiller, mevcut bölünme kimin iktidarı ve kaynakları elde tuttuğuyla alakalı. Bu bakımdan, tartışma ülkenin nereye gittiğinden ziyade kimin ülkeyi yönettiğine dair olacaktır. Buteflika'nın herhangi bir halef işaret etmediği düşünülürse kendisinden sonraki dönemde bir koltuk kavgası yaşanabilir. Tüm bunlara rağmen, Cezayir rejimi kuvvetli kurumlara sahip ve bireylere bağımlı değil. Neredeyse tüm grupların seçilecek yeni bir başkanın arkasında durarak rejimi daha da dayanıklı kılacağını görmek sürpriz olmayacaktır.

Referanslar:

[1] Her ne kadar savaşçılara af çıkaran mevcut antlaşmaya dair soru işaretleri olsa da bu antlaşma, uzun ve yıkıcı bir iç savaşı bitirdiği için genel olarak olumlu karşılanıyor. Daha fazlası için: William B. Quandt, "Algeria's Uneasy Peace," *Journal of Democracy* 13, no. 4 (Ekim 1, 2002): 15–23.

[2] Uzmanlara göre, Cezayir rejiminin içerisinde iktidar için rekabet hâlinde bulunan birkaç grup var. Bunlar arasında en öne çıkanlar, istihbarat servisi (DRS) eski başkanı General Toufik'in etrafında toplanan grup ile Devlet Başkanı Buteflika ve Genelkurmay Başkanı General Gaid Salah etrafında toplanan gruplar. Daha fazlası için: "Algerian leader replaces powerful intelligence chief", *Middle East Eye*, Eylül 13, 2015, <http://www.middleeasteye.net/news/algerian-leader-replaces-powerful-intelligence-chief-2938628>

[3] Arap Devrimleri sırasında halkı yatıştırmak için Buteflika'nın reform sözünü nasıl kullandığına dair ve daha fazlası için: Frédéric Volpi, "Algeria versus the Arab Spring," *Journal of Democracy* 24, no. 3 (2013): 104–15. Ayrıca 2016 anayasa değişikliğiyle hangi maddelerin değişip hangilerinin olduğu şekliyle kaldığını görmek için bkz. John P. Entelis, "What does an amended constitution really change about Algeria?," *The Washington Post*, Monkey Cage, Ocak 19, 2016, <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2016/01/19/what-does-an-amended-constitution-really-change-about-algeria/>

[4] Kabyle partileri, Berberi ideolojisini ve Cezayir'deki Kabyle bölgesindeki azınlıkların taleplerini yansıtan partilerdir. Bu partiler nüfuz alanlarını genişletmek isteseler de hâlâ Kabyle kimlikleriyle bilinmektedirler.

[5] Bu iki parti, Müslüman Kardeşler ideolojisini paylaşmanın yanında Filistin'deki Hamas ya da Tunus'taki Ennahda ile doğrudan bir bağa sahip değildir. Cezayir Haması, Müslüman Kardeşler Uluslararası Ağı'nın temsilcisi ve üyesidir. Öte taraftan, Ennahda, Müslüman Kardeşler Uluslararası Ağı ile organik bağı olmayan yerel/ Cezayirli bir parti olarak görülmektedir.

[6] Bu yazı yazılırken, İslamcı partiler arasında

birçok "bir araya gelebilmek" adına görüşmeler yapılmaktadır "Algérie : Les Partis Islamistes à La Recherche de L'unité En Vue Des Législatives," *France 24*, Ocak 15, 2017, <http://www.france24.com/fr/20170115-algerie-partis-islamistes-recherche-unite-elections-legislatives>.

[7] Jeremy Keenan, "Algeria's Election Was a Fraud," *Mayıs 15*, 2012, <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2012/05/201251482813133513.html>.

[8] Pippa Norris, Ferran Martinez i Coma, ve Max Grömping, "Electoral Integrity Project: The Year in Elections, 2014" (Sydney: University of Sydney, Şubat 2015), <https://sites.google.com/site/electoralintegrityproject4/projects/expert-survey-2/the-year-in-elections-2015>.

[9] Otoriter rejimler için seçimlerin işlevlerine dair daha fazlası için: Jennifer Gandhi ve Ellen Lust-Okar, "Elections Under Authoritarianism," *Annual Review of Political Science* 12, no. 1 (2009): 403–22.

[10] Human Rights Watch, "Algeria: Bureaucratic Ploys Used to Stifle Associations," Mart 30, 2014, <https://www.hrw.org/news/2014/03/30/algeria-bureaucratic-ploys-used-stifle-associations>.

[11] Abed Charef, "En Algérie, L'opposition Se Plie à L'agenda électoral Du Pouvoir," *Maghreb Emergent*, Ocak 15, 2017, <http://www.maghrebemergent.com/politiques-publiques/algerie/68161-en-algerie-l-opposition-se-plie-a-l-agenda-electoral-du-pouvoir.html>.

YAZAR HAKKINDA

Tahir Kılavuz, University of Notre Dame Siyaset Bilimi Fakültesinde doktora eğitimi almaktadır. Araştırma alanları Otoriter Rejimler, Rejim Değişiklikleri ve Demokrasi, Anket Analizi, Siyasal İslam ve Orta Doğu Politikalarıdır. Spesifik odak alanları Cezayir, Mısır ve Tunus'tur. Doktora tezinde, Orta Doğu'daki otoriter rejimlerin ayakta kalmasının ve demokratikleşme süreçlerinin arkasında yatan faktörleri ele almaktadır. Lisans ve yüksek lisans eğitimlerini sırasıyla Bilgi Üniversitesi (2011) ve Koç Üniversitesi'nde (2014) tamamlamıştır. Ayrıca değişim öğrencisi olarak Paris'teki Sciences Po ve Şam'daki Al-Fath Arabic Institute'te eğitim almıştır.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum, amacı; Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum, bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeterek araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

